

אווה אילוז. סופה של האהבה: סוציולוגיה של יחסים שליליים. בתרגום יוסי מילוא. כתר. 2020. 380 עמודים

נועה לביא*

סופה של האהבה: סוציולוגיה של יחסים שליליים הוא ספר מטריד, המעמת את הקוראת עם הקושי להחזיק יחסים זוגיים ורומנטיים לאורך זמן במאה העשרים ואחת. הספר, המסכם את עבודתה של אווה אילוז בעשורים האחרונים, מתעמק באותו רגע מסתורי שבו אנו, נשים וגברים כאחד, חדלים להיות מאוהבים – אותו רגע שאילוז מכנה "חידלון האהבה". באמצעות חקירת הרגע הזה אילוז מבקשת להבין כיצד "הקפיטליזם, המיניות, יחסי המגדרים והטכנולוגיה חוברים יחד", בעולם מרושת, "בכדי ליצור צורה חדשה של (אי) חברתיות" (עמ' 11).

בעידן שבו נדמה כי התרבות הפופולרית יוצאת מגדרה כדי לחזק את הפנטזיה הרומנטית – למשל בסדרות דרמה כמו *ברינג'רטון* (Rhimes et al., 2021),¹ העוסקת ברומנטיקה ובפנטזיית "אהבת אמת" באופן מיני מאוד, שלא לומר פורנוגרפי – יש חשיבות רבה לנקודת המבט של אילוז, המתמקדת בשאלה כיצד "החירות המינית, שבאה לידי ביטוי בנהגים צרכניים וטכנולוגיים, מעצבת מחדש את ההלכה והמעשה של היחסים הרומנטיים, בראשיתם, בעת יצירתם, ובמהלך החיים המשותפים" (עמ' 22). אילוז מדגימה בספרה כיצד האידיאל המוסרי של החירות, על כל הטוב שהביא למאבק הפמיניסטי והלהט"בי,² נוצל על ידי השוק והשריש את ההנאה המרוכזת בעצמה, המציבה במרכז היחסים הזוגיים ההטרונורמטיביים תחרות מינית וצבירת הון מיני באופן המקעקע את ההסדרות הנורמטיביות לגבי כללי החיזור והנישואין. בשל אי-הוודאות סביב הסדרת היחסים הרומנטיים יש נטייה לסגת ממערכות יחסים במהירות ולעיתים קרובות, ועל כן, קובעת אילוז, היחסים האלה הופכים במודרנה המאוחרת לשליליים.

התזה מבוססת על ניתוח ראיונות עומק, בעיקר של מרואיינים ומרואיינות הטרוסקסואליים, בשל הטענה כי החירות המינית הנבחנת בספר קשורה הדדית עם הפטריארכיה, הגורמת דווקא להטרוסקסואליות להיות עתירת סתירות ומשברים (עמ' 25). כאן אילוז מסמנת את הספר בסימן הפמיניזם, ולכך אחזור בהמשך. אילוז ראינה 92 גברים ונשים בגילי 19-72 מצרפת, אנגליה, גרמניה, ישראל וארצות הברית. המרואיינים השתייכו למעמדות חברתיים כלכליים שונים, לטענתה, אם כי נראה שכולם חילונים מן המעמד הבינוני, והדבר מעלה שאלה לגבי תקפות התזה בחברות שנתפסות כשמרניות יותר במובנים של מיניות, אהבה ונישואין או בקרב אוכלוסיות שאינן נמנות עם המעמד הבינוני על גווניו.

* ד"ר נועה לביא, בית הספר לממשל וחברה, המסלול לתקשורת ומדיה, האקדמית תל אביב-יפו
1 סדרת טלוויזיה שהפכה ללהיט גלובלי בזמן מגפת הקורונה בפלטפורמת ענקית הסטרימינג נטפליקס.

2 כיום מקובל להתייחס למה שכונה "המאבק הלהט"בי" (לסביות, הומואים, טרנסג'נדרים וביסקסואלים) כאל מאבק להט"בי" (לסביות, הומואים, טרנסג'נדרים, קווירים וביסקסואלים) שנמצא עדיין בעיצומו.

הפרקים, הבנויים נדבך על גבי נדבך, מובילים את הקוראת אל המסקנה כי החברה עברה תהליך סקסואליזציה בעידוד הקפיטליזם החזותי, המשתמש במיניות ובתדמיות מיניות וכולל את תעשיית הפורנו, התרבות הפופולרית, תעשיית הפרסום ואף אפליקציות היכרויות כגון טינדר ודומותיה. תהליך הסקסואליזציה "הטיל את היחיד ישר אל התיב הצרכני-טכנולוגי" (עמ' 370) וכך ביסס רציונליזציה של עידון טעמים – חיפוש אחר מה שיענה בדיוק על טעמו של הפרט ועל תשוקותיו ורצונותיו הרגעיים. מתוך כך התעוררה אי-ודאות בנוגע לטבען של פעולות הגומלין הרומנטיות והכללים השולטים בהן. התנהגויות כמו גוסטינג – היעלמות במהלך החיזור – הפכו שגורות בעידוד האינטראקציות הרגעיות בשוק האכזרי של אפליקציות ההיכרויות, היוצרות מצב שבו רבים נתפסים כ"לא מושכים" ולכן לא ראויים לכל אהבה. אילו טוענת כי החירות לחדול מיחסים בכל רגע נתון ושימת ההדוניזם המיני במרכז בשם החירות השלילית, המקדשת את זכויות הפרט, מסכנים את היכולת לבסס סולידריות חברתית, או "חירות חברתית", הזקוקה לטקסים ברורים. אף שהספר נכתב לפני התפרצות מגפת הקורונה הגלובלית, נדמה כי עמדה זו רלוונטית ביותר בתקופת הקורונה, שבה מתנגדי חיסונים ותומכי חיסונים מתנצחים סביב פרשנויות שונות של חירות: הראשונים מקדשים את החירות השלילית הקיצונית, כפי שמגדירה זאת אילו, ואילו האחרונים מבקשים לבסס סולידריות חברתית.

לספר עמדה פמיניסטית ברורה, גם אם היא אינה מוצהרת בריש גלי. נשים, על פי אילו, הן הנפגעות העיקריות של המאורע הסוציולוגי של "אי-בחירה", כלומר חוסר הנכונות להיכנס ליחסים בשל תחושה כי קיים עודף היצע והפרדה בין מין לרגש, וכן החירות השלילית המובילה לחידלון האהבה בשלביה השונים. באמצעות הקפיטליזם הצרכני המקדש היפר-סובייקטיביות ומיניות "עבר גוף האישה תהליך מוכלל של מסחור, שעתה מניח מראש קשת רחבה של נהגים צרכניים וזורם בשווקים שממזגים בתוכם מין וכלכלה, מין ונישואים" (עמ' 180). על פי אילו, ערכן של נשים תלוי יותר מזה של גברים במידת משיכתן המינית הנתפסת בשוק ובמיומנויות מיניות, וכל זה מוביל למה שאילו מכנה "אי ודאות אונטולוגית יסודית באשר למעמדו של הסובייקט" (עמ' 221). לא-ודאות זו יש כמה גורמים, ובהם הפיכת האישיות למופע חזותי והערכה לפי אמות מידה קבועות של יופי, משיכה וגיל. כל אלה מקשים בעיקר על נשים "לגבש להן הרגשה יציבה של ערך עצמי" (שם). אין ספק שנשים נפגעות מאוד מהתהליכים שאילו מתארת, אולם יש לציין כי לעיתים העמדה המגולמת בספר מסתירה את האופנים שבהם גם גברים משועבדים לחיצויות ולשיח של השוואות בנושא הכנסתם וגופם. היבט זה של הסקסואליזציה של היחסים החברתיים המתוארים בספר אינו מקבל מספיק ביטוי, ויהיה מעניין לפתחו.

הפרק הלפני אחרון עוסק בביקורתיות במופע החידלון האולטימטיבי, הגירושין, שעל פי אילו הם נתפסים בימינו כסמל זוהר של חירות ועליצות. המופע החברתי הכואב של סיום יחסים מתואר על ידי השוק והפסיכולוגיה כמופע של שחרור ומציאת אמת פנימית; אידיאל האוטונומיה, שלטענת אילו הוא מקודם על ידי הפסיכולוגיה והשוק, מתנגש עם הקשר הרגשי באופן שמתאים להבניה החברתית המבחינה בין תחום הרגש "הנשי" לתחום האוטונומיה "הגברי". אחת הדוגמאות המעניינות בהקשר זה הוא סיפורו של ארנו, שהתגרש לאחר שאובחן כחולה בסרטן הערמונית בשלב 4 ולא יכול לסבול את הדאגה של אשתו; על פי אילו, את המבע של אתיקת הדאגה "הנשית" הוא תופס כבלתי נסבל וכפוגע

באוטונומיה שלו (עמ' 336). דוגמה נוספת ממחישה כיצד, על פי אילוז, הטיפול הפסיכולוגי דוחף גברים ונשים לסיים קשרים: הלנה, מטפלת בעצמה, מספרת כיצד טיפול שהחלה בו עוזר לה לבטא כעסים ולהכיר בצרכיה שלא באו על סיפוקם, והדבר מעלה אצלה רגשות שמרחיקים אותה מבעלה ויוצר משבר בנישואיה (עמ' 341).

הספר מסתיים בהבהרה כי הוא אינו קורא לחזור לערכים מסורתיים או שמרניים יותר של משפחה וקהילה, ושהכותבת אינה דוגלת בצמצום החירות אלא מתייחסת בכובד ראש לביקורת הדתית והפמיניסטית על החירות המינית (עמ' 373). למרות זאת ולאור הדוגמאות המרתקות, האישיות והאכזריות המובאות בספר, נדמה כי גם אם אין זו כוונתה, אילוז מאדירה מוסרית את העולם שבו היו לכאורה כללים ברורים לגבי יחסי מין ונישואין.

אילוז כותבת על חידלון האהבה, ואפשר לפרש זאת גם כחידלון החברה כולה, הנמצאת, אם להיעזר בדירקהיים, במצב אנומי. אולם לטעמי, ההסתייגות בעמוד האחרון של הספר מנקיטת עמדה מוסרית ברורה יותר מחלישה את הטיעון כולו ואף את היכולת להתווכח עימו. בתום הקריאה נדדו מחשבותיי אל סדרת הדרמה *מוסכמות* (Farkhonde & Göçen, 2021), סדרה טורקית על חייהם של חילונים ודתיים באיסטנבול של ימינו. הסדרה מבטאת דואליות בין ביקורת קשה לגבי מעמד האישה בחברה דתית ובין התרפקות על החיזור המסורתי המתרחש בין דתיים ודתיות בפאתי איסטנבול, המונגד לעלילותיו של גבר הולל, "דוש" בשפת היומיום הגלובלית, באיסטנבול החילונית. גם היבטיה הרומנטיים של הסדרה וגם ספרה של אילוז גרמו לי להתגעגע למשהו "ישן וטוב", אך במחשבה שנייה ספק אם ה"משהו" הזה היה קיים אי פעם.

מקורות

- Rhimes, Shonda, Betsy Beers, Chris Van DusenJulie, & Anne Robinson (Executive Producers). (2021). *Bridgerton* [TV series]. Shondaland.
- Farkhonde, Ali, & Nisan Ceren Göçen (Producers). (2021). *Bir Başkadır* [TV series]. Krek Film.